

67-72-100/2
30.04.21

*До спеціалізованої вченої ради Д 35.052.19
у Національному університеті
«Львівська політехніка»*

79013, м. Львів, вул. Бандери, 12

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора юридичних наук, професора Тильчика В'ячеслава
В'ячеславовича на дисертацію Скочилияс-Павлів Ольги Василівни
«Теорія і практика вирішення спорів адміністративними судами
України щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи
процесом референдуму», подану на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і
процес; фінансове право; інформаційне право**

Актуальність обраної теми. Новітня історія переконливо свідчить про ключову роль вільних незалежних виборів у процесі становлення демократії.

Легалізація державної влади безпосередньо пов'язана з народним волевиявленням, народним суверенітетом, оскільки передусім народ володіє соціально-економічними і політичними засобами для реальної участі у здійсненні публічної влади. Конституційна норма, що єдиним джерелом державної влади є народ, означає, що лише від народу всі державні органи отримують владу і в ім'я народу вони зобов'язані її використовувати. Окремий громадянин як представник народу може бути суб'єктом влади через службу в органах державної влади чи місцевого самоврядування. Сам народ як окремий загальний елемент врядування також може здійснювати владу через безпосередню форму народовладдя. До неї відносять вибори, референдум та інші форми безпосередньої участі. Первинного наукового

дослідження потребує вирішення спорів адміністративними судами України щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

Згідно з п.6. ч.1 ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України, спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму (виборчі спори) підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Досліджувана царина позначена широким колом проблем ефективного функціонування адміністративного судочинства стосовно виборчого процесу та референдуму, що перебуває у діалектичному зв'язку з категорією «спір, пов'язаний з виборчим процесом чи процесом референдуму», який віднесено до його юрисдикції. Усвідомлення необхідності ефективного вирішення спорів, що виникають у сфері, пов'язаній з виборчим процесом чи процесом референдуму, зумовлює розв'язання такої проблеми фактично за рахунок діяльності адміністративних судів в умовах зростаючого навантаження на них.

Стрімке реформування, оновлення законодавства, логіка попередніх наукових досліджень та інтереси практики також зумовлюють актуальність потреби розвитку теоретико-методологічних та правових засад вирішення адміністративними судами спорів, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

Крім того, визначальною проблемою даного дослідження є теоретичні та практичні підходи до визначення пов'язаності спорів з виборчим процесом та характерні пріоритети судової практики з досліджуваного питання.

Отже, можна констатувати, що дисертаційне дослідження Скочиляс-Павлів О. В. є актуальним і зумовлене потребами сучасної адміністративно-правової науки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і

рекомендацій, сформульованих у дисертації. Встановлено, що усі сформульовані в дисертаційній роботі Ольги Василівни Скочиляс-Павлів положення та висновки обґрунтовані та аргументовані і мають достовірний зміст, що підтверджує особисту працю автора над завданнями наукового дослідження. Про глибокий та змістовний аналіз проблем наукового дослідження за темою дисертації свідчить і те, що її матеріал викладено послідовно, логічно, відповідно до визначеної автором мети і завдань.

Вирішення завдань наукового дослідження має логічний зв'язок з тематикою розділів і підрозділів дисертаційної роботи, а також з об'єктом і предметом дослідження. Обґрунтування завдань дисертації та характеристика їх змісту була успішно виконана дисертанткою шляхом використання філософських, загальнонаукових та спеціально юридичних методів наукового пізнання адміністративної юстиції як органу захисту прав і свобод людини від незаконних дій чиновницького корпусу в публічно-правовій сфері. Варто зазначити, що в якості основного методу тут застосовано діалектичний метод наукового пізнання, що базується на принципах об'єктивності, всебічності, конкретності та історизму. Звертаємо увагу на те, що об'єкт і предмет дослідження містять у собі положення, які характеризують адміністративне судочинство як снову законного вирішення спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

Отже, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації, мають достатній рівень обґрунтованості, що забезпечує їх достовірність.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих автором, зумовлений насамперед, раціональною та логічно узгодженою структурою дисертаційного дослідження. Обрана дисертанткою

структура дозволила всесторонньо дослідити предмет дослідження, а зацікавленим особам чітко простежити за думкою стосовно практики вирішення спорів адміністративними судами України щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

Докторантка здійснила комплексне науково-аналітичне дослідження теорії і практики вирішення спорів адміністративними судами України щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму шляхом вивчення й узагальнення наявних наукових підходів учених у галузі адміністративного права та процесу й інших галузей права, чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів, судової практики, і вироблення на цій основі пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення норм чинного адміністративно-процесуального законодавства.

Так, в рецензованій праці запропоновано авторське визначення виборчих спорів, під яким варто розуміти виборчі правовідносини охоронного характеру, в рамках яких за допомогою оскарження в установленому чинним законодавством України адміністративному (інстанційному) і судовому порядку вирішуються конфліктні ситуації, що виникають у зв'язку з реальним або передбачуваним порушенням виборчих прав громадян. Багатоаспектна правова природа виборчих спорів диктує необхідність підходити до розуміння виборчих спорів з різних позицій, проводячи їх співвідношення з такими правовими явищами, як юридичні конфлікти, виборчі правовідносини і правові спори.

Досить вдало охарактеризовано засади адміністративного судочинства як основу законного вирішення спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

Зазначено, що саме інститут виборів та референдуму може забезпечити легітимність, демократизм та ефективність владних відносин. Питання створення чіткого, дієвого правового механізму формування державної влади в нашій державі є актуальною проблемою сьогодення. Розгляд цього питання в контексті адміністративного механізму захисту

виборчих прав є досить актуальною проблемою.

Заслуговує на увагу розробка авторської методології дослідження питань вирішення спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму.

Наукова новизна одержаних результатів передбачає велику кількість положень, що визначаються обґрунтованістю, логічністю та насамперед практичною придатністю, що робить репрезентоване дослідження особливо ціннісним.

Зокрема, особливої уваги заслуговують положення стосовно обґрунтування правової природи спорів, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму в сучасних умовах розвитку суспільства; найтипівіших причини виникнення виборчих спорів, до яких віднесено суперечливість і нестабільність правового регулювання виборчих відносин, наявність в ньому численних прогалин і колізій; недостатній рівень політичної і правової культури організаторів виборів та інших учасників виборчого процесу, відсутність сталих демократичних традицій в сфері електоральної поведінки; політичне протистояння суб'єктів виборчого процесу, зокрема прагнення використовувати електоральні конфлікти з суто егоїстичною метою, далекою від потреб дійсної реалізації і захисту виборчих прав від можливих порушень; амбітність і бюрократизм виборчих комісій, обумовлені надмірно обмежувальною деталізацією передбачених законодавством процедур здійснення виборчих прав громадян; доцільності застосування альтернативних способів вирішення спорів – медіаційних процедур, що є одним з найдієвіших видів альтернативного вирішення юридичних спорів, віднесених до компетенції адміністративного суду; аналіз правоздатності суб'єктів вирішення спорів щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму; досліджено зарубіжний досвід вирішення спорів, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму та шляхи його імплементації в Україні; з'ясовано можливість побудови нової моделі вирішення спорів у сфері правовідносин, пов'язаних з

виборчим процесом чи процесом референдуму в контексті міжнародних стандартів судочинства; розглянуто суб'єктивне виборче право, яке складається з права обирати і права бути обраним, як елемент права на участь в управлінні справами держави – юридично оформлена і гарантована можливість бути суб'єктом виборчого процесу. Правовий аналіз результатів виборів що були проведені за роки незалежності України дозволив констатувати істотне розширення обмежень виборчого права, звужений обсяг законодавчої гарантованості виборчого права. Зміни в правовому регулюванні виборчих спорів і високий відсоток скарг на порушення виборчих прав громадян викликають інтерес до проблематики забезпечення всебічного захисту виборчих прав, зокрема, виборчого права, гарантованого Конституцією України

У дисертації сформульовано й інші цікаві та корисні положення і висновки.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації в опублікованих працях. Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових публікаціях дисертантки, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також виступах дисертантки з доповідями основних положень дисертації на науково-практичних конференціях, що в цілому свідчить про достатній рівень її апробації.

Позитивної оцінки заслуговує апробація одержаних результатів за темою дослідження, під час якої питання, що пов'язані з науковим дослідженням обговорювались на засіданнях кафедри та фахового семінару за місцем праці докторантки, а також за її участю під час науково-практичних конференцій. Важливим моментом є те, що основні положення та результати дисертації відображено у 44 наукових публікаціях, а саме: одноосібній монографії, 20 статтях, які опубліковані у наукових фахових виданнях України, з яких 3 входять до міжнародних наукометричних баз

даних, 1 статті, що додатково відображає результати дослідження та в 21 тезі у збірниках науково-практичних заходів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що рекомендації і пропозиції, сформульовані авторкою дослідження, безпосередньо спрямовані на вдосконалення теорії і практики вирішення спорів адміністративними судами України щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму та можуть бути використані у правотворчій, правореалізаційній, науково-дослідній та навчальній діяльності.

Підтвердженням прикладної значимості роботи є впровадження основних результатів дослідження у практичну діяльність. Зокрема, результати дослідження Ольги Василівни Скочиляс-Павлів використовуються під час організації навчального процесу при проведенні занять та підготовці підручників та навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів з навчальних курсів «Адміністративне право», «Проблеми адміністративного права і процесу», «Адміністративне судочинство» та низки галузевих юридичних дисциплін: «Конституційне право», «Виборчий та референдний процес», «Міжнародне право». Крім того, результати роботи можуть бути використані для подальшого подолання проблем формування та застосування напрямів адміністративного права пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму в сучасних умовах розвитку суспільства. Факти впровадження підтверджено відповідними актами.

Викладене вище може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації Ольги Василівни Скочиляс-Павлів як самостійного наукового дослідження з актуальної й важливої для науки та практики проблеми.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження та зауваження до нього. Однак, як і при дослідженні будь-якої складної і нової теоретичної

проблеми, в зазначеному дисертаційному дослідженні міститься певна кількість спірних, недостатньо обґрунтованих та узгоджених положень, які можуть стати підґрунтям для наукової дискусії та слугувати напрямами подальшої розробки цієї проблематики. Зокрема:

1. В новизні роботи, а саме в тих положеннях, що здійснено вперше вказано, що основою для існування адміністративно-правових спорів є адміністративно-правові відносини, в яких одна сторона наділена владними повноваженнями відносно іншої сторони, оскаржує порушення своїх прав в судових органах. Лінгвістичне тлумачення такого положення приводить до висновків, що дисертантка надто, до того ж безпідставно звужує сферу адміністративно-правових спорів вказуючи, що сторона, що наділена владними повноваженнями відносно іншої сторони оскаржує порушення своїх прав в судових органах. Така позиція не включає і іншу сторону, яка не має владних повноважень, однак має право звернутися до суду з метою захисту своїх виборчих прав та законних інтересів. Виборчий спор виникає за позовом будь якого учасника виборчого процесу, за виключенням справ щодо визнання особи суб'єктом виборчих прав.

2. Авторкою акцентовано увагу, діюче законодавство передбачає судовий і позасудовий (адміністративний) порядок розгляду й вирішення виборчих спорів. Проте не вказано на одну з основних відмінностей такого порядку, а саме, що рішення адміністративного суду, що набуло чинності у встановленому законом порядку, є обов'язковим для виконання на всій території України, тоді як рішення виборчої комісії, що набуло чинності, гарантовано виконується лише в тому разі, якщо виконання рішення здійснюється автоматично під час його проголошення. Отож не проведено їх розмежування за юридичною силою та обов'язковістю.

3. В дисертаційній роботі вказано, що перевага адміністративно-правового регулювання виборчих відносин полягає у широкому спектрі юридичних засобів адміністративно-правового характеру, що лежить в його основі. До них віднесено індивідуальні адміністративно-правові акти,

юридичні факти, адміністративні правовідносини, адміністративно-правові заходи захисту, заходи адміністративної та дисциплінарної юридичної відповідальності тощо. Таке твердження має загальний характер, воно не переведено в контекст досліджуваної проблематики, відсутній аналіз їх дієвості саме в контексті досліджуваної проблематики.

4. У широкому розумінні до предмета виборчих спорів можна зарахувати неперсоніфіковані права у сфері виборчого процесу – це права і свободи учасників виборчого процесу, а також неперсоніфіковані публічні інтереси, що підлягають захисту. Коли про перші докторантка веде мову, то про останні, а саме публічні інтереси в дисертації немає жодної згадки. Хоча така позиція є далеко невиправданою, оскільки такі інтереси суспільства як чесні та справедливі результати виборів є не менш важливими ніж скажімо право окремого учасника виборчого процесу.

5. При аналізі роботи виникає запитання щодо архітекtonіки дослідження. Підрозділ 2.1. присвячений широкому обґрунтованою адміністративне судочинство як сучасної система адміністративних судів в Україні, що є результатом багатолітнього процесу їх еволюції. Видається, що на розв'язання задекларованої мети дослідження він здійснює маловагому роль, оскільки розкриває загальні положення еволюції сучасного судочинства та стосується загальних питань адміністративного процесу. Використовуючи таку логіку будь-яка робота процесуального характеру може містити аналіз розвитку адміністративної юстиції.

Висловлені зауваження мають переважно дискусійний характер та істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, її наукову новизну та вагомість отриманих результатів дослідження з урахуванням фундаментальності проблематики. Положення дисертації, що виносяться на захист, є теоретичним збагаченням як адміністративного права, так і сфери права загалом, а також можуть бути успішно використані у практичній діяльності.

Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження Скочиляс-Павлів Ольги Василівни на тему «Теорія і практика вирішення спорів адміністративними судами України щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею.

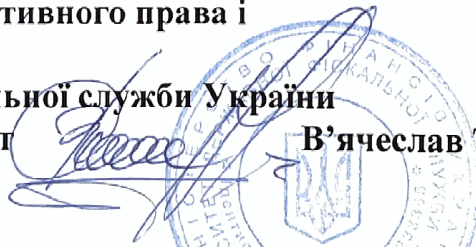
Представлена робота повністю відповідає вимогам п.п. 9, 10, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, а також Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор Скочиляс-Павлів Ольга Василівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

начальник кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки

Університету державної фіскальної служби України

доктор юридичних наук, доцент

В'ячеслав ТИЛЬЧИК

Підпис <i>В'ячеслава Тильчика</i>	засвідчую:
<i>Тильчик</i>	чений секретар УДФС України
<i>«14» 04</i>	<i>0. дроба</i>
	20 <i>д1</i> р.